

Nowe gatunki ptaków

PIOTR GRYZ

Warszawska Grupa Lokalna OTOP

W pierwszym tegorocznym numerze „Ptaków” zaprezentowałem nowy gatunek ptaka, odkrytego w laotańskim krasie wapiennym – bilbila łysego (*Pycnonotus hualon*). Nie jest on jednak jedynym nowym gatunkiem opisanym w 2009 r., bowiem w tym samym roku przedstawiono jeszcze kilka innych. Wszystkie one są słabo poznane, a ze względu na fakt, że ich zasięg jest ograniczony, niektóre z nich są zagrożone wyginięciem.

„Wapienna” świstunka

Pierwszym z tych gatunków jest świstunka indochińska (*Phylloscopus calciatilis*), która występuje mniej więcej na tych samych terenach co wspomniany bilbil łysy. W przeciwieństwie do niego jest ona jednak nieco szerzej rozprzestrzeniona. Do tej pory stwierdzono jej występowanie w kilkunastu stanowiskach w północnym i środkowym Laosie oraz w Wietnamie, być może

występuje ona także w południowych Chinach. Nazwa łacińska tego gatunku w dosłownym tłumaczeniu brzmi „świstunka wapienna”, co naturalnie nawiązuje do jego środowiska. Ten niewielki ptak jest nieco mniejszy od naszej krajowej świstunki leśnej, lecz przypomina ją ogólnym pokrojem. Jego ubarwienie jest prawie identyczne jak u dwóch innych gatunków z tego regionu – świstunki czarnobrewej (*Phylloscopus ricketti*) i świstunki żółtolicej (*Phylloscopus cantator*). Podobnie jak w przypadku naszych krajowych przedstawicieli rodzaju *Phylloscopus*, najpewniejszą cechą rozpoznawczą jest głos, gdyż niewielkie różnice w wielkości i długości dzioba są w terenie praktycznie niedostrzegalne. Ptak ten na terenach swojego występowania jest lokalnie pospolity i nie wydaje się być zagrożony wyginięciem w najbliższej przyszłości. Może to jednak nastąpić, jeśli zniszczone zostaną jego siedliska. Takie niebezpieczeństwo związane jest z brakiem dokładnych danych o rozmieszczeniu i liczebności populacji. Miejmy nadzieję, że nauka zdąży lepiej poznać ten gatunek, aby w razie konieczności na czas objąć go ochroną.

Amerykański amator szyszek

Krzyżodziób świerkowy (*Loxia curvirostra*) to w naszym kraju pospolity i dobrze znany gatunek. Jego wyjątkowy dziób jest przystosowany do wyciągania nasion z szyszek. Gatunek ten ma bardzo szeroki zasięg występowania, obejmujący znaczne obszary Euroazji i Ameryki Północnej. Na tym terenie tworzy szereg podgatunków, z których wiele przystosowało się do żerowania na konkretnych gatunkach drzew iglastych. W ostatnich latach odkryto, że jedna z populacji na terenie gór South Hills i Albion w południowej części amerykańskiego stanu Idaho wyspecjalizowała się w żerowaniu na nasionach jednego z podgatunków sosny wydmowej (*Pinus contorta latifolia*). Przez wiele lat populacja krzyżodziobów z tych terenów koewoluowała z tym podgatunkiem sosny, co jak się okazało, pociągnęło za sobą dość znaczne zmiany w fizjonomii tych ptaków, a w szczególności w budowie ich dzioba i żuchwy. Ptaki te są większe od pozostałych form krzyżodziobów świerkowych, różnią się od nich zachowaniem oraz odmiennym głosem. Obserwacje te zainteresowały naukowców, którzy w minionym roku przeprowadzili szczegółowe badania ptaków z tej populacji. Uzyskane wyniki wykazały, że jest to odmienny gatunek, który nazwano krzyżodziobem amerykańskim (*Loxia sinesciuris*). Badania udowodniły, że ptaki te różnią się od pozostałych populacji także na poziomie genetycznym, a mechanizmy izolacji rozrodowej nie pozwalają większości z nich na posiadanie wspólnego potomstwa z występującymi na tym terenie krzyżodziobami świerkowymi z innych populacji. Niestety, przyszłość tego dopiero co poznanego gatunku nie wygląda różowo. Jego los jest bowiem zależny od sytuacji podgatunku sosny, na której żeruje. Z kolei zagrożeniem dla tych drzew są korniki, pożary lasów i, co najważniejsze, zmiany klimatyczne. Według prognoz niektórych klimatologów narastające ocieplenie klimatu spowoduje, że ten podgatunek sosny wydmowej zniknie z powierzchni Ziemi przed końcem naszego wieku. Oznaczałoby to również wyginiecie krzyżodzioba amerykańskiego.

Południowoamerykański endemit

W południowo-zachodniej części kolumbijskich Andów, na jednym z płaskowyżów znajduje się największe jezioro regionu – Calima. Jego okolice są popularnym regionem turystycznym, obfitującym w kurorty. Dlatego też zaskakujące było odkrycie, że występuje tu nowy gatunek ptaka, nieznanый jeszcze nauce, a jego zasięg jest ograniczony tylko do płaskowyżu, na którym znajduje się wspomniane jezioro. Gatunkiem tym jest koliber, którego nazwano widłogonkiem ciemnogłowym (*Thalurania nigricapilla*) ze względu na czarnobrzowe ubarwienie wierzchu głowy, które różni go od pozostałych gatunków rodzaju *Thalurania*. Pozostałymi fragmentami upierzenia przypomina on kilka innych gatunków tego rodzaju, a najbardziej widłogonka zielonogłowego (*Thalurania fannyi*). Choć jeszcze niewiele wiadomo o widłogonku ciemnogłowym, jego przyszłość wydaje się nie być zagrożona. Stwierdzono, że na terenach tych jest on dość pospolity, a ponadto odnosi korzyści z obecności człowieka. Paradoksalnie dzieje się tak, ponieważ w okolicach jeziora budowane są wciąż nowe kurorty z ogrodami pełnymi kwiatów. Te z kolei są idealnym miejscem do żerowania dla tego gatunku.

Ginące gatunki z Czarnego Łądu

Górskie lasy okolic Wielkich Rowów Afrykańskich słyną z wielu ciekawych, endemicznych gatunków ptaków. Jednym z nich jest opisany dopiero w 1941 r. strumieńczyk rdzawogłowy (*Sceptomycter winfredae*). Ten niewielki ptaszek z pospolitej w Afryce rodziny chwastówek (*Cisticolidae*) stwierdzony był do tej pory jedynie w lasach porastających cztery pasma górskie w środkowej Tanzanii: góry Ukaguru, Rubeho, Udzungwa i Uluguru. Trzy pierwsze pasma położone są blisko siebie, natomiast góry Uluguru oddzielone są od pozostałych pasem nizinnej sawanny o szerokości ponad 100 km. Taki dystans jest trudny do pokonania dla tego małego (dł. 13 – 14 cm), leśnego ptaka. Naukowcy zaczęli się więc zastanawiać, w jaki sposób mógł przebyć taką drogę. W wyniku badań stwierdzono, że między obiema populacjami występują różnice w upierzeniu oraz w budowie genetycznej. Wniosek mógł być tylko jeden – mamy do czynienia z dwoma różnymi gatunkami. Tak więc ptaki z gór Ukaguru, Rubeho i Udzungwa opisano jako nowy gatunek – strumieńczyk miombowy (*Sceptomycter rubehoensis*). Oba gatunki, jak już wspomniałem, dzielą różnice w upierzeniu, z których najwidoczniejszą jest barwa upierzenia głowy. U strumieńczyka miombowego jest ona czerwono-brązowa, natomiast u rdzawogłowego jaśniejsza i bardziej rudawa. Oba gatunki zamieszkują podobne środowisko, czyli górskie lasy na terenie o niekiedy dość dużym nachyleniu i z fragmentami terenów otwartych. Strumieńczyk miombowy obserwowany był na wysokości 1000–1900 m n.p.m., natomiast rdzawogłowy nieco wyżej – 1300–2430 m n.p.m. Niestety, przyszłość obu gatunków jest zagrożona. Obszary, na których występują, są z reguły gęsto zaludnione, dodatkowo występują tam często pożary, które niszczą siedliska tego gatunku. Nieznana jest również liczebność obu gatunków, ale przypuszcza się, że nie jest większa niż kilkaset do kilku tysięcy osobników. Oba gatunki wymagają więc szybkich działań ochronnych oraz ustalenia ich dokładnego rozmieszczenia i liczebności. Ponadto ochroną należałoby objąć ich siedliska, zwłaszcza że w górach, gdzie występują, znaleźć można więcej endemicznych gatunków (np. dwa gatunki kuropatw z rodzaju *Xenoperdix*).

Podziękowania dla autora akwareli przedstawiającej oba gatunki strumieńczyków - prof. Jon Fjeldså z Natural History Museum of Denmark.

Bibliografia

- Alström P. et al. 2009. Description of a new species of *Phylloscopus* warbler from Vietnam and Laos. *Ibis* 151(1): 145-168.
- Benkman C.W. et al. 2009. A new species of Red Crossbill (*Fringillidae*: *Loxia*) from Idaho. *The Condor*, Vol. 111, No. 1: 169-176.
- Bowie R.C.K., Fjelds J., Kiure J. 2009. Multilocus molecular DNA variation in Winfred's Warbler *Sceptomycter winfredae* suggests cryptic speciation and the existence of a threatened species in the Rubeho-Ukaguru Mountains of Tanzania. *Ibis*, 151, 709-719.
- Valdés-Velásquez A., Schuchmann K.L. 2009. A new species of hummingbird (*Thalurania*; *Trochilidae*, *Trochilinae*) from the western Colombian Andes. *Ornithol. Anz.* 48: 143-149.